

Advies van het Europees Comité van de Regio's over landelijke gebieden nieuw leven inblazen via „slimme dorpen”

(2018/C 164/08)

Rapporteur: Enda Stenson (IE/EA), lid van de graafschapsraad van Leitrim

BELEIDSAANBEVELINGEN

HET EUROPEES COMITÉ VAN DE REGIO'S,

1. is verheugd over het initiatief van de Commissie met betrekking tot „slimme dorpen” (*EU Action for Smart Villages*), waarmee wordt erkend dat er gerichte ondersteunende maatregelen moeten komen om landelijke gebieden nieuw leven in te blazen en tot duurzame woon- en werkplekken te maken. Vergroting van de welvaart en levensvatbaarheid van plattlandsgebieden is één van de dringendste opgaven, aangezien een evenwichtiger territoriale ontwikkeling de basis kan vormen voor een in sociaaleconomisch en ecologisch opzicht duurzamere ontwikkeling.
2. Het Commissiedocument legt, in combinatie met het feit dat de eurocommissarissen voor Landbouw en Plattlandsontwikkeling, Regionaal Beleid, en Mobiliteit en Vervoer bij het initiatief zijn betrokken, een solide basis voor een gecoördineerde en sectoroverschrijdende benadering.
3. Wel valt te betreuren dat de Commissie weinig ambitie tentoonspreidt in haar document, dat slechts een overzicht laat zien van de initiatieven die al bestaan. Het Comité pleit voor hogere aspiraties en de ontwikkeling van een specifiek en toekomstgericht beleid ten aanzien van slimme dorpen voor de periode na 2020, waarbij de noodzaak om het hele scala aan gebiedsgerichte „slimme instrumenten” van de EU te consolideren als uitgangspunt wordt genomen.
4. Wil er nog vóór de volgende financieringsperiode een duurzaam en doeltreffend programma voor slimme dorpen zijn uitgewerkt, waarbij ook wordt bekeken hoe relevant EU-beleid en financieringsstromen beter op elkaar afgestemd kunnen worden en grotere synergie-effecten kunnen opleveren door een integraal beleid en een ondersteuningsinstrument ten behoeve van „slimme dorpen” te ontwikkelen, dan moet nu met de voorbereidende werkzaamheden worden begonnen.
5. Een nauwe coördinatie op alle overheidsniveaus is van groot belang, met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel om tot gebiedsgerichte oplossingen op basis van een bottom-upbenadering te komen. De lokale en regionale overheden spelen een centrale rol bij de tenuitvoerlegging van het beleidskader.
6. Het Comité stelt voor om het begrip „slimme dorpen” te verruimen tot „slimme plattlandsgebieden” en het initiatief onder te brengen in de Europese plattlandsagenda teneinde ook de synergieën tussen kleine naburige gemeenten in slimme plattlandsgebieden te bevorderen en te ontwikkelen.
7. In dit verband steunt het Comité de belangrijke rol van de Cork 2.0-verklaring als kader voor de versterking van het plattlandsbeleid en het landbouwbeleid, en met name de tien beleidsrichtsnoeren in deze verklaring, waaronder de erkenning dat bijzondere aandacht aan het overbruggen van de digitale kloof moet worden gegeven ⁽¹⁾.
8. Plattlandsgebieden moet nieuw leven worden ingeblazen om te voorkomen dat ze op termijn leeglopen. Daartoe moet het plattland duurzamer en aantrekkelijker voor nieuwkomers worden gemaakt en moet generatievernieuwing ondersteund en bevorderd worden.
9. De Commissie wordt verzocht na te denken over eenvoudige maatregelen die makkelijk repliceerbaar en ook toegankelijk zijn voor zeer kleine gemeenten, die vaak niet over de nodige structuren beschikken om vlot slimme acties op touw te zetten.

⁽¹⁾ Cork 2.0-verklaring 2016, punt 3.

10. Er zou bijzondere aandacht moeten uitgaan naar de problemen van perifere plattelandsgebieden, waar niet alleen de breedbandinfrastructuur tekortschiet, maar ook de vervoers- en energieverbindingen wezenlijke uitdagingen opleveren, waardoor de belangrijkste overheidsdiensten onvoldoende beschikbaar zijn. Het initiatief „slimme plattelandsgebieden” moet voorzien in een „plattelandstoets”⁽²⁾, zodat bij de ontwikkeling van bredere beleidsinitiatieven rekening wordt gehouden met de gevolgen voor het platteland.

11. Aangezien perifere grensregio's met steeds grotere problemen te maken hebben moeten er ruimere mogelijkheden en programma's op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking komen om deze uitdagingen aan te pakken.

Verkleining van de digitale kloof

12. Om digitale diensten te kunnen aanbieden en goed te kunnen functioneren in een geglobaliseerde economie zijn snelle en betrouwbare breedbandverbindingen een absolute noodzaak. De ICT-infrastructuur blijkt dan ook bepalend te zijn voor het ontwikkelingspotentieel van de regio's in de Unie.

13. Zoals eerder gezegd⁽³⁾ moet ervoor gezorgd worden dat in de hele EU een telecommunicatienetwerk met zeer hoge capaciteit voorhanden is; dit is een noodzakelijke voorwaarde voor het concurrentievermogen en de economische groei van plattelandsgebieden en komt ook overeen met de doelstellingen van de Europese Digitale Agenda 2020.

14. Helaas is de vooruitgang op dit punt nog altijd ontoereikend en ongelijk; met name tussen stedelijke en plattelandsgebieden blijven verschillen bestaan. Hoe groot de uitdaging is, blijkt wel uit het feit dat 9,1 miljoen huishoudens in de EU in 2012 nog geen toegang tot vast breedband had — 90 % daarvan woonde op het platteland⁽⁴⁾.

15. De EU streeft ernaar dat in heel Europa, met inbegrip van de meer landelijke of afgelegen gebieden, in 2020 een verbinding met een snelheid boven 30 Mb/s beschikbaar is. Het gaat hier echter slechts om een gemiddelde op EU-niveau; per land en regio verschilt de snelheid enorm, met name in landelijke en de meest afgelegen gebieden, waar zelfs in economisch welvarende lidstaten een snelheid van 10 Mb/s niet ongewoon is. Dit is de gebruikelijke norm voor een doorsnee huishouden om van de populairste onlinediensten gebruik te kunnen maken. Het gebrek aan een toereikende breedbandverbinding houdt in deze tijd een grote uitdaging in voor territoriale samenhang. Het Comité verzoekt de Commissie haar inspanningen ten behoeve van de uitrol van snel internet in plattelandsgebieden op te voeren door middel van financieringsmodellen die de toegang van bepaalde lidstaten tot financiering voor investeringen in breedbandnetwerken niet beperken en door de toegang tot financiering voor investeringen in breedbandnetwerken voor kleinschalige projecten te ondersteunen. Het dringt er tevens op aan dat voor de ontwikkeling van breedband in plattelandsgebieden specifieke middelen worden uitgetrokken, die niet aan andere maatregelen besteed mogen worden.

16. Om het initiatief „slimme dorpen” een betere kans van slagen te geven beveelt het Comité sterk aan dat de EU en, indien van toepassing, de lidstaten, de toegang tot internet aanmerken als een dienst van algemeen belang, en aanvaardbare minimumnormen voor breedband vaststellen die niet alleen een betrouwbare internettoegang waarborgen, maar ook anticiperen op toekomstige veranderingen in de dienstverlening (waaronder beëindiging van het verkeer via koperen telefoonlijnen en invoering van de opvolger van 4G), en dienstverlening in geval van nood garanderen, met name voor gemeenschappen die in digitaal opzicht afgelegen zijn, naar voorbeeld van Zwitserland en Finland, waar de internetverbinding tot en met het laatste stuk (de „last mile”) gegarandeerd is. Dit zou op zijn minst als voorafgaande voorwaarde voor iedere vorm van financiering voor „slimme dorpen” moeten worden gesteld.

17. Het is van groot belang dat de technologie die in verband met initiatieven in het kader van „slimme dorpen” wordt toegepast, verder ontwikkeld wordt. Daarbij moet gebruik worden gemaakt van open standaarden; niet alleen zal dit de samenwerking tussen overheden en bedrijven bevorderen, het maakt het ook mogelijk de tot stand gebrachte oplossingen meerdere malen te gebruiken en de interoperabiliteit ervan te verbeteren.

18. Het Comité vindt dat de verschillende leeftijdscategorieën les moeten krijgen in het gebruik van digitale technologie en dat de lessen aangepast moeten worden aan de doelgroep, met het oog op de digitalisering van bepaalde openbare diensten op lokaal of ander niveau (opvragen van documenten, belastingaangifte, elektronische facturen, traceerbaarheid, GLB enz.). Het vindt dat alle burgers recht hebben op digitale geletterdheid, d.w.z. dat zij de nodige scholing moeten kunnen volgen om zich basisvaardigheden eigen te maken met het oog op de nieuwe digitale omgeving, en dat hiervoor via de Europese structuur- en investeringsfondsen financiering beschikbaar gesteld moet worden.

⁽²⁾ Plattelandstoets: instrument om ervoor te zorgen dat de behoeften en belangen van mensen, gemeenschappen en ondernemingen in plattelandsgebieden bij de ontwikkeling en uitvoering van alle beleidsmaatregelen en programma's naar behoren in aanmerking worden genomen. Voor de centrale overheid betekent dit dat zij beleidskeuzes maakt die voor het platteland zo billijk mogelijk zijn.

⁽³⁾ Advies van het Europees Comité van de Regio's — Innovatie en modernisering van de plattelandseconomie (PB C 120 van 5.4.2016, blz. 10).

⁽⁴⁾ Zesde verslag inzake economische, sociale en territoriale cohesie, juli 2014.

19. De problemen rond de uitbreiding van breedband in plattlandsgebieden en rond de „last mile” houden rechtstreeks verband met het feit dat de markt wordt gekenmerkt door machtsposities en gevestigde aanbieders. Een oplossing zal pas in zicht komen nadat het regelgevingskader alternatieve exploitanten stimuleert om de markt te betreden en toegangsnetwerken van de volgende generatie uit te rollen, en de ontwikkeling van door de gemeenschap geleide innovatie bevordert.

20. Boeren en de landbouwsector in het algemeen moeten in dit verband voorrang krijgen, ter bevordering van de toepassing en ontwikkeling van elektronische landbouwinstrumenten en -methoden.

21. Er moeten meer middelen worden uitgetrokken om mensen op te leiden en bewust te maken van de kansen die de huidige digitale economie landbouwbedrijven biedt, zoals toegang tot nieuwe markten, ontwikkeling van nieuwe producten en mogelijkheden tot klantenbinding.

22. In meerdere lidstaten zijn al „digitale hubs” opgezet, waar mensen op het platteland die zelf niet over een snelle breedbandverbinding beschikken, terecht kunnen ⁽⁵⁾.

23. Deze hubs pakken niet alleen de digitale kloof aan, maar bieden nog meer voordelen: ze dragen bij tot inrichting van de openbare ruimte („placemaking”), blazen dorpscentra nieuw leven in, leveren banen op en bieden bewoners op het platteland opleidingsmogelijkheden.

24. De hubs kunnen dienen als potentiële ankers voor andere onlinediensten, zoals e-gezondheidszorg (bijv. online consulten), e-advocatuur (bijv. juridisch advies), e-governance (zoals online stemmen, belastingaangifte, uitkering aanvragen), e-handel (bijv. onlinebankieren, onlineverkoop enz.).

Slimme steden en slimme plattlandsgebieden

25. Net als bij „slimme steden” zou bij „slimme plattlandsgebieden” gekozen moeten worden voor een brede aanpak van ontwikkeling en innovatie die de volgende zes dimensies omvat:

- a) een slimme, innovatieve, ondernemende en productieve economie;
- b) betere mobiliteit, met toegankelijke, moderne en duurzame vervoersnetwerken;
- c) een visie op milieu en duurzame energie;
- d) gekwalificeerde en betrokken burgers;
- e) kwaliteit van het leven qua cultuur, gezondheid, veiligheid en onderwijs;
- f) een efficiënt, transparant en ambitieus bestuur.

26. Het Comité is ingenomen met de nieuwe Wifi4EU-regeling om de internetconnectiviteit in lokale gemeenschappen te verbeteren. Wel wijst het erop dat de projecten volgens het principe „wie het eerst komt, het eerst maalt” geselecteerd zullen worden, waarbij de subsidies geografisch gespreid zullen worden. Bij de selectie van projecten zou aandacht moeten worden geschonken aan de extra belemmeringen waarmee kleinere overheden op het platteland, die over minder middelen beschikken dan steden, geconfronteerd worden.

27. Het is niet de bedoeling dat „slimme steden” en „slimme dorpen/slimme plattlandsgebieden” tegenover elkaar worden geplaatst; de twee concepten zijn complementair doordat zij elkaars succes ondersteunen en versterken. Strategisch gezien houdt een gebied niet op bij zijn bestuurlijke grenzen; het onderhoudt betrekkingen met zijn burens — zowel stedelijke als rurale entiteiten — en plant zijn ontwikkeling in harmonie met zijn omgeving. Er moet worden nagedacht over de relatie tussen stad en platteland. Plattlandsgebieden mogen niet slechts als dienstverleners voor stedelijke gebieden fungeren. Het Comité benadrukt in dit verband dat hele systeem alleen levensvatbaar is als alle onderdelen ervan, van grote steden tot kleine dorpen, levensvatbaar zijn.

⁽⁵⁾ Zoals de Ludgate Hub (IE), The Hive in Leitrim (IE).

28. Wel is het belangrijk dat de verschillende kenmerken van elk model onderkend worden. Zo kunnen slimme steden een beroep doen op tal van actoren om initiatieven te promoten en aan te sturen, terwijl dit niet geldt voor plattlandsgebieden, die doorgaans over minder middelen (zowel mensen als bestuurlijke capaciteit) beschikken. Bij het uitwerken van een toekomstig beleidskader en financieringsmogelijkheden dient rekening met deze verschillen gehouden te worden.

29. Directoraat-generaal Energie van de Commissie heeft een Europees innovatiepartnerschap (EIP) voor slimme steden en gemeenschappen opgezet ter bevordering en ondersteuning van de activiteiten van slimme gebieden in de EU. Het Comité betreurt dat plattlandsgebieden daarbij tot dusver niet tot de prioriteiten worden gerekend.

Mobiliteit en Energie

30. Gezien de bijzondere uitdagingen in de zin van bevolkingsspreiding en hogere kosten waarmee plattlandsgebieden worden geconfronteerd, zijn duurzame vervoersverbindingen en -netwerken bij de verdere ontwikkeling van slimme dorpen/gebieden van even cruciaal belang als een betere digitale connectiviteit. De Commissie verwijst in haar document over slimme dorpen zelf naar de Financieringsfaciliteit voor Europese verbindingen (CEF), als instrument van de EU om slimme dorpen te steunen. Het Comité zou graag zien dat nader wordt aangegeven hoe de desbetreffende middelen ingezet kunnen worden om de connectiviteit in plattlandsgebieden te ondersteunen, met name in de meest perifere plattlandsgebieden.

31. Er zij aan herinnerd dat het lokaal opwekken van energie (zowel elektriciteit als warmte) economische, sociale en ecologische kansen oplevert alsook mogelijke synergieën met maatregelen ten behoeve van regionale/plattlandsontwikkeling en het GLB (via pijler 2). Voorbeelden hiervan zijn de rol van wind, zon, biomassa en biogas bij de opwekking van elektriciteit en de rol van biomassa (bijv. hout) en/of biogas bij lokale verwarming. Het is belangrijk dat lokale en regionale overheden beschikken over de bevoegdheid om gerichte milieumaatregelen in gang te zetten en te beheren, en om territoriale overeenkomsten te sluiten met aanbieders op het plattland van bronnen van lokaal opgewekte brandstof of elektriciteit ⁽⁶⁾.

Steun voor bottom-upbenaderingen

32. Op het gebied van lokale ontwikkeling leveren bottom-upbenaderingen, zoals Leader en, meer recentelijk, vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling (CLLD), goede resultaten op.

33. Het kan echter zijn dat men al te veel op dit soort benaderingen leunt; ook andere actoren (bijv. innovatiemakelaars) kunnen het potentieel van plattlandsgebieden helpen katalyseren. Innovatiemakelaars bekijken wat de sterke punten en mogelijkheden van een dorp/landelijk gebied zijn en brengen relevante instanties (derde niveau, lokale overheden, financieringsbronnen enz.) bij elkaar om bestaande en toekomstige activiteiten en mogelijke financieringsbronnen te coördineren. Zij moeten de plaatselijke gemeenschap informeren en betrekken en ervoor zorgen dat de gemeenschap zich inzet om een visie te ontwikkelen, eigen verantwoordelijkheid te nemen en de baten te delen.

34. Innovatiemakelaars kunnen de productontwikkeling in kleine ondernemingen stimuleren en marktbelemmeringen aanpakken, alsook een impuls geven aan de plaatselijke consumptie van en korte distributieketens voor agrofood en lokale hernieuwbare energieproducten.

35. Lokale en regionale overheden zijn bij uitstek in staat om deze functie te vervullen. Dat hebben sommige reeds laten zien door bijv. ontwikkelingsraden en ondernemingskantoren op te zetten en openbare aanbestedingen uit te schrijven.

36. Het is van essentieel belang dat er financiering beschikbaar komt voor kleinschalige projecten die toegankelijk zijn voor lokale overheden. Daarbij moet ook gedacht worden aan steun voor innovatieve projecten en initiatieven die afgestemd kunnen worden op de specifieke behoeften van plattlandsgemeenten in de EU, met inbegrip van perifere regio's.

37. Het aanvragen van financiering moet eenvoudiger worden; binnen het huidige programma voor plattlandsontwikkeling worden wel blijken van belangstelling ingediend, maar het uiteindelijke aantal volwaardige subsidieaanvragen blijft ver achter omdat het moeilijk is aan de voorwaarden te voldoen. Het programma voor plattlandsontwikkeling voor de periode na 2020 moet naadloos aansluiten op het huidige ontwikkelingsprogramma, om het momentum en het vertrouwen niet verloren te laten gaan.

⁽⁶⁾ Advies van het Europees Comité van de Regio's over een duurzaam EU-voedselbeleid dat zorgt voor banen en groei in de regio's en steden van Europa (PB C 272 van 17.8.2017, blz. 14).

38. Gehonoreerde subsidieaanvragen zouden de oprichting van en deelname aan netwerken, clusters en samenwerkingsverbanden moeten stimuleren — in slimme plattelandsgebieden zijn deze meestal noodzakelijk om de vereiste schaal te bereiken en het leerproces te bevorderen.

39. Slimme gebieden moeten voortbouwen op hun sociaal-culturele erfgoed en een eigen identiteit tonen, met alle infrastructuurvoorzieningen — met name algemene diensten — die ondernemingen nodig hebben, en bedrijven uit steden aantrekken.

40. Daarnaast is het voor lokale en regionale overheden lastig om op de hoogte te blijven van de financieringsmogelijkheden en toegang tot financiering te krijgen. Een actieve rol van de betrokken directoraten-generaal van de Commissie en nationale en regionale beheersautoriteiten voor relevante EU-financieringsstromen is dan ook geboden. Het CvdR kan ook een belangrijke rol vervullen bij de uitwisseling van informatie, de ondersteuning van netwerken en het verstrekken van voorbeelden van beste praktijken, onder meer via het werk van het breedbandplatform, waarbinnen het Comité en de Commissie samenwerken.

41. Het zou de communicatie over de beschikbare mogelijkheden op EU-niveau ten goede kunnen komen wanneer de Commissie een prijs zou instellen die jaarlijks aan het succesvolste slimme dorp/gebied in de EU uitgereikt zou worden. Ook zou via bestaande netwerken, zoals het Enterprise Europe Network (EEN), en hun lokale uitvoeringpartners in de lidstaten actuele informatie verstrekt kunnen worden over allerlei onderwerpen die voor ondernemers in dorpen en plattelandsgebieden relevant zijn.

42. De lokale en regionale overheden kunnen een faciliterende rol spelen door een „slimme benadering” in planningsstrategieën en regionale ruimtelijke strategieën te integreren. Bij dergelijke strategieën wordt nagegaan over welke middelen en capaciteit de regio beschikt, op welke locaties meerdere diensten ondergebracht kunnen worden en welk ondersteunend economisch beleid wenselijk is.

Brussel, 1 december 2017.

*De voorzitter
van het Europees Comité van de Regio's*

Karl-Heinz LAMBERTZ